

CUMHURİYET DÖNEMİNDE EDİRNE'DE İPEK BÖCEKÇİLİĞİ

Mehtap AĞIRGAN¹

ÖZET

İpek; zenginlik, güzellik, estetik, zarafet, parlaklık, yumuşaklık ve rahatlığın yanında asaleti de çağrıştıran bir kavram olarak her zaman insanların ilgisini çekmiştir. İlk ipek üretiminin M.Ö 2600 yıllarında Çin de yapıldığı ve buradan dünyaya satıldığı bilinmektedir. Çin İmparatoru Hoang-Di ve eşi Hsi-Ling-Shi tarafından bulunan İpek Böcekçiliği'nin M.S. 419 yıllarında Türkistan'ın Hotan Eyaleti'nden İran'a yayılmaya başladığı, oradan da İran ve Bizans ilişkileri nedeniyle M.S. 550 yıllarında İstanbul'a ulaşmış ve Akdeniz üzerinden İspanya, İtalya ve Yunanistan'a yayılmıştır. Türklerde İpek kelimesine XI. Yüzyılda rastlanmaktadır. Türkmenlerde ipek olarak geçen sözcüğün Kıpçak Türklerinde "Yipek" , Orta Asya Türklerinde ise "cipek" olarak adlandırılmaktaydı. Türkiye'de İpek üretimi yaklaşık 1500 yıl önce başlamış olup halen sürdürülmektedir. Edirne de ipek böcekçiliğinin 20.yy başlarında açılan sanat okulları ile başladığı ve ilk üretimin 1913 yılında 1.500.000 kg yaş koza olduğu bilinmektedir.

Anahtar Kelimeler: İpek böceği yetiştiriciliği, Edirne, Osmanlı, Türkiye

SILK WORM BREEDING in EDİRNE

ABSTRACT

Silk has been a concept of attraction which reminds wealth, beauty, grace, glory, softness and comfort besides nobility. The first silk production is known to have been made in China in 2600s B.C. and sold to all over the world from China. The Chinese Emperor Hoang-Di and his wife Hsi-Ling-Shi found out Sericulture. Later, it began spreading to Iran from Hotan, Turkistan in 419 A.D., and then to İstanbul via the relations between Iran and Byzantine in 550s A.D. From there, it reached Spain, Italy and Greece through Mediterranean Sea. The Turks first met the word "ipek" in the XIth century. It was named "cipek" by Middle Asian Turks, "Yipek" by the Kypchak Turks while the Turkmens called it "ipek". Silk worm breeding has continued since the time it started 1500 years ago. It is known that Sericulture started in Edirne in the early 20th century in the art schools and the first production was made in 1913 which was 1.500.000 kg wet cocoon.

Keywords: Silk worm breeding, Edirne, Ottoman, Turkey

¹ Öğr.Gör., Kırklareli Üniversitesi, Lüleburgaz MYO, mehtapagirgan@klu.edu.tr

Giriş

İpek, Doğu Asya ve Akdeniz ülkelerinde yetişen bombyx mori türü ipek böceğinden elde edilen, uzunluğu 3000 m.ye kadar ulaşabilen doğal bir filamenttir. İpek, ipek böceğinin (tırtılın) salgı bezlerinden çıkan zamkla kaplı iki filametten oluşan kozanın işlenip (serisin zamkının sabun çözeltisi, asidik banyo veya enzimlerle uzaklaştırma işlemi), Fibroin maddesinin elde edilmesi ve hidrojen peroksit ile ağartılması, kalay-klorür/sodyum fosfat tuzlarıyla ağırlaştırılması ile elde edilmektedir (Başer, 2002).

Şekil.1. İpek böceği

İpek, tarihte ilk olarak M.Ö 2698 yılında “sarı İmparator” lakaplı Çin İmparatoru Hoang-Di döneminde ipek böceğinin ürettiği kozalardan dokumaya elverişli ilk ipek lifleri keşfedilmiştir (www.kozabirlik.com.tr). İpek, Doğu Çin’den batı yönünde dünyanın en uzun ticaret yolunu (ipek yolu) aşarak kara yoluyla Hindistan’a, oradan Orta Asya ve İran’a, M.Ö 139’da ise Akdeniz bölgesine ulaşmış; doğu yönünde ise M.Ö 200’lerde Kore’ye, buradan da M.S 4.yy da deniz yoluyla Japonya ya dek yayılmıştır (Tez, 2009).

OSMANLI’DA İPEKLİ DOKUMACILIK

Abbasi sarayında ipek üretimi 751 yılında, Çinlilerle yapılan Talas savaşı esirleri olan Çinli zanaatkarlar tarafından yapılmıştır. Selçuklu döneminde ipekliler kiloyla satıldığından, tüccarların onları ağırlaştırmak için kolaladıkları belirtilmektedir. 15. yy ortalarında Bursa ipekçilik merkezi haline gelmiştir. Başlangıçta Bursa’da ipeğin üretilmediği dönemde İran’ın Mazenderan, Şirvan ve Gilan gibi kuzey eyaletlerinde üretilen değerli ham İran ipeği, kervanlar aracılığıyla Tebriz-Tokat üzerinden Bursa’ya getirilmiş ve buradan da Avrupalı tüccarlara satılmıştır. Bursa- Braşov yolu üzerinden Macaristan’a sevk edilen Bursa malları, Doğu ve orta Avrupa’ya pazarlanmaktaydı (Tez, 2009).

Bursa tarihinde ipek ticaretinin merkezi olan ve adını hammaddesinden alan ünlü Koza Han, 1491 yılında Sultan II. Bayezid tarafından yaptırılmış olup burada ve diğer koza hanelerde ipek sağımı yapılmıştır. Osmanlı tekstili o zamanlarda tüm dünyada ün kazanmıştı. Osmanlılarda başlangıçta ipekli kumaşlar Çin ve İran’dan satın alınmaktaydı. Yavuz Sultan Selim dönemine kadar Doğu ülkeleri ile olan ticaret genellikle İranlılar tarafından gerçekleştiriliyordu. Yavuz Sultan Selim İranlı misyonerlerin tüccar kılığına girerek Anadolu da şii propagandası yapmaları üzerine ülkeye girişlerini yasaklamış, kimilerini cezalandırmış, Çaldıran seferine çıkarken (1514) Bursa’ya gelerek burada Doğudan gelip ipek ticareti yapan ne kadar tüccar varsa İstanbul ve Rumeli’ye sürmüştür. Bu durumda ham madde bulamayan yerli ipekli dokumacılar çok zor durumda kalmış ancak on yıl sonra Kanuni Sultan Süleyman’ın doğudan gelen ipeğe konan yasağı kaldırmasıyla sorun çözülmüştür (Tez, 2009).

Bursa ipek dokumacılığı, koza üreteceği 1587 tarihine kadar bütün hammaddesini İran’dan sağlıyordu. Osmanlı tarihçisi Halil İnalcık’a göre 1577-78 de İstanbul’daki ipekli dokuma tezgahlarının üçte biri saray atölyeleri (Karhane-i Amire) olarak saraya aitti. 17. yüzyılda Bursa bölgesinde ham ipek üretilmeye başlandı. 18. Yüzyılda Anadolu ipeklileri İran malından daha üstün tutulmuştur. 19. Yüzyılın ikinci yarısında Bursa kentinde ve çevresinde hem azınlıklar hem de Müslüman nüfus için yeni okullar açıldı. Osmanlıların en önemli tekstil üretim merkezi Bursa ve İstanbul idi diğer önemli yerlerse; Amasya, Bilecik, Edirne, Üsküdar, Denizli, Hamid (Isparta – Burdur yöresi), Aydoz ile Bağdat, Şam, Halep, Sakız adası, Kırım ‘da ki Kefe kentleri sayılabilir. Anadolu ‘da yetiştirilen kozalara Avrupalı dokumacılar fazlaca rağbet edince, 19. yüzyıldan sonra Türkiye, ipek dokuyan bir

ülke olmaktan çıkıp ipek üreten bir ülke durumuna geçmiştir. 1857 – 1862 yılları arasında Bursa 'da ipek böceklerine musallat olan salgın hastalıklar ipek üretiminde büyük düşmelere neden olmuştur. (Tez, 2009)

Edirne'nin fethi ile birlikte bölgenin ağırlığı artarak Osmanlı Başkenti, 1365 yılında Bursa'dan Edirne'ye taşınmıştı. Nüfus yoğunluğunun bölgeye kaydırılması ile birlikte Edirne'deki ekonomik gelişmelerde hızlandı. İstanbul'un fethi sonunda (1365-1453) Başkent'in taşınması bile Edirne'deki ekonomik büyüklüğü etkileyemedi. Bu dönemde Edirne en parlak yıllarını yaşadı. Ancak, 19. yüzyıla geldiğimizde Avrupa'da toprak kaybeden Osmanlı Devleti çöküntüye uğradı. Edirne, 3 defa istila edilirken göçmen akını ile Avrupa-Asya düzleminde çok büyük baskılara ve zorluklara göğüs germek durumunda kaldı (Özey, 2002).

Her şeye rağmen Edirne'de 1881 yılında Hamidiye Ziraat Mektebi ve Numune Çiftliği kuruldu. Okullarda genel olarak ziraat konusu esas alınırken İpekçilik, Arıcılık ve Bağcılık kollarında da eğitim ve öğretim verildi. İpekçilik okullarının kuruluşu Duyûn-ı Umumiye-i Osmaniye idaresince desteklendi. Osmanlı Devleti'nin dış borçlarını kontrol altına alan bu teşkilat, İpek ve Koza Vergisi alırken konu ile ilgili eğitim kurumlarını da destekledi. İlk İpekçilik Okulu'nu Bursa'da açtı. Harir Darüttalimi adını alan bu okul, 1888 tarihinde açılarak 12 öğrenci ile eğitime başladı. Daha sonraları Antalya, Amasya, Beyrut ve Elazığ'da bu okullar hizmete girdi (Kadioğlu, 2005).

20. yy başlarında ve sonlarına doğru Edirne, sanat kollarında ve ticarete çok önemli bir merkezdi. Edirne'de mücellitlik, müzehhiplik, yazıcılık, musikî, müherkenlik ve nakkaşlık sanatları yanında; ipekçilik, saraçlık, hattatlık, lülecilik, kolancılık, havluculuk, sepetçilik, debbağlık, kesecilik, mutfaklık, iğnecilik, üsküfcülük, oymacılık, marangozluk, kutuculuk, oyuncakçılık, çilingirlik, demircilik, kuyumculuk, bakırcılık, kovacılık, sabunculuk, şekerçilik, mumculuk, camcılık ve aynacılık dallarında çok yoğun çalışmalar yapıyordu (Peremeci,1940).

CUMHURİYET DÖNEMİ EDİRNE DE İPEK BÖCEĞİ ÜRETİMİ

Edirne, 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı ile başlayan göç dalgasıyla baş etmeye çabalarken 1912-13 yıllarındaki Balkan Harbi ve 25.7.1920 Yunan işgalleri ile de büyük bir karışıklık ve perişanlık dönemine girdi. Her konuda olduğu gibi ekonomi ve el sanatlarında da birçok olumsuzluklar yaşadı. Mudanya (11.10.1922) ve Lozan Antlaşmaları (24.7.1923) ile Türkiye Cumhuriyeti Devleti kontrolüne girdikten sonra ekonomik özgürlüğüne kavuştu. Savaşlar ve işgallerle pek çok değerini kaybeden Edirne, yeni bir hamle ile kalkınmasını başlattı.

Lozan Antlaşması gereğince başlatılan mübadele hizmeti, Edirne'yi yeniden gündemin ilk sıralarına taşıdı. Trakya ve bağlı illerimiz Edirne, Kırklareli, Tekirdağ ve Çanakkale yeni baştan düzenlendi. Cumhuriyet Hükümeti, Trakya illerini idari ve ekonomik açıdan yeniden ele aldı. Türk ve Yunan muhacirleri bölgeye yerleştirilirken insanların bildikleri sanat kolları göz önünde bulundurularak organize edildi. Muhacirlere araç-gereç ve malzeme yardımları yapılarak, onların bir an önce üretici hale dönüşmeleri sağlandı. Örneğin; Tekirdağ-Şarköy Öyüklüce köyünde bulunan İpek böcekçiliği fenni üretim tesisi resmîleştirilip yeniden düzenlenerek bir de uzman tayini yapıldı (Paşaeli Gazetesi, 1923).

Mübadele ile Edirne Bosna köye yerleştirilen muhacirler, kendi aralarında şirket kurarak Edirne Valiliği'ne müracaat ederek İpek Böcekçiliği tohumu aldılar (Paşaeli Gazetesi, 1924 s:101) . Yine Edirne ve kazalarına yerleştirilen muhacirlere 2000 kutu İpek böceği tohumu gönderilmiştir. Edirne Bölgesi genelinde bulunan dut ağacı bahçeleri ile diğer araziler gelen muhacirlere dağıtıldı. Geri kalan dut bahçeleri ile arazilerde halka kiraya verildi.

Tekirdağ'a gemilerle gelen muhacirler Kozacı oldukları için Edirne-Karaağaç'ta bulunan Emvali Metrukelere (Terk edilen evlere) yerleştirilme kararı verildi. Bu bölgede bulunan 67 kita dut ağacı gelen muhacirlere tahsis edildi. Ayrıca, 1000 nüfuslu biberici ve Kozacı muhacir grubu da Kavaklıya (Meriç) yerleştirildi. Kavaklı (Meriç) muhacirlerine 100 kutu İpek böceği tohumu gönderilmiştir. Yunanistan'dan yeni gelen 800 nüfus kozacı ve çiftçi muhacirlere de Kavaklıda (Meriç) oturma izni verildi. Edirne Ziraat Mektebi bünyesinde hizmet verecek İpek böcekçiliği laboratuvarı kurulmasına karar verildi. Uzunköprü İlçesi'nde 1924 yılında üretimi yapılan İpek böceği kozası'nın 120.000 kilo olduğu bildirilmiştir.

İpek Böcekçiliği yapan ve yeteri kadar Dut ağacı bulmakta zorluklar çekenler Vakıflar Müdürlüğü'nce ihaleye çıkarılan Üç Şerefeli Cami Medresesi, Hacı Sefa Mescidi Bahçesi, Fındık Fakih Mescidi Bahçesi ve Sultan Bayezit İmareti Bahçesi'nde bulunan dut ağaçları yapraklarını da kiralamak durumunda kalıyorlardı(Resmî Edirne Gazetesi,1929) . Ahrır Köy muhacirlerinden Şaban Arif Ağa 1929 yılının ilk koza mahsulünü Borsa'ya

getirdi. Bu senenin Koza mahsulündeki verimliliği göz önünde bulunduran Vilayet yetkilileri konuyla ilgili olarak Borsa Komiserliği'ni uyardı.

Uzunköprü Bölgesi'nin Kavaklı (Meriç) Mıntıkası, dut bahçelerinin bolluğu nedeniyle geçmişten bugünlere yoğun olarak İpek Böcekçiliği yaparlardı. Bölge ekonomisi gelirinin büyük bir bölümü İpek Kozası'ndan elde edilmekte olup harplerden önce 300.000 kilo Koza üretildiği bilinen bu yörede son 5-6 yıldır üretimde düşmeler gözlenmiştir. Yıllar itibarıyla; 1926 yılında 65.812, 1927 yılında 62.666, 1928 de 66.363 ve 1929 yılında ise 67.010 kilo koza üretimi yapılabildi. Aslında yetkililer, bölgedeki dut bahçelerinin her sene 6.000 kutu İpek böceğini besleyebileceğini söylüyorlardı. Meriç Nehri boyunca 1930 yılları itibarıyla 15-20 köyde İpek böcekçiliğin de eski üretime ulaşmanın mümkün olduğu bildiriliyordu.

Bu konuda yapılan araştırmaya göre 1930 ve önceki yıllarda halkın İpek böceği tohumu bulmakta çok büyük zorluklar çektiği tespit edilmiştir. O yıllarda tüccardan peşin para ile alınan bir kutu tohum 4-5 lira iken vadeli olarak bu rakamın 8 lirayı bulduğu anlaşılmaktadır. Yetkililerin önlem alması ile üretimin 2-3 katına çıkabileceği söylenmiştir.

Cumhuriyetle bölgeye yeni yerleştirilen mübadil muhacirlerin üretimdeki bilgi eksikliklerinin giderilmesi ve fenni şartlarda bakımın sağlanmasıyla üretimim yükselebileceği belirtilmiştir. Ayrıca, Dut Bahçeleri'ndeki budama usullerinin ele alınması yanında özellikle ağaç kıyımının da önlenmesinin gerektiği vurgulanmaktadır. Yukarıda belirtilen hususlarda gerekli önlemlerin bir an önce alınmasıyla birlikte halkın eline çok büyük miktarda paraların geçebileceği açıklanmıştır (Edirne Postası, 1930).

Uzunköprü Kavaklı mıntıkasındaki üretimin az olması, yeterli ve fenni şartlardan uzak olarak elde edilen tohumlardan olabileceği belirtilmişti. Özellikle Bulgaristan ve Yunanistan'dan ucuza mal edilen rutubetli tohumların verimsiz olduğu açıklanmıştı. Aslında Şarköy'de bulunan merkezden üretilen tohumlardan çok daha randımanlı İpek böceği kozasının elde edilebileceği, hatta Şarköy Koza Üretim Merkezi yetkilisi tarafından yapılan açıklamaya göre Kavaklıya (Meriç) uygun şartlarda 1500-2000 kutu tohumun gönderilebileceği belirtilmişti.

Osmanlı Devleti döneminde Mustafa paşa adıyla anılan bugünkü Bulgaristan'ın Svilengrat kentini 1930 yılında ziyaret eden Edirne Postası muhabiri Latif Lutfi'nin gönderdiği habere göre, bu kentte yaşayan kozacılar İpek böcekçiliği ile ilgili bir kooperatif kurmuşlardır. Geçmişte 80.000-100.000 kilo üretebilen bu kent, 1930 yılında 170.000 kilo üreterek ihracata başlamıştır. Kooperatif Belediye'nin desteğinde bir kurutma fabrikası kurarak üyelerine büyük verimlilik sağlamışlardır. Ayrıca, kooperatif bir de Dut Numune Fidanlığı kurmuştur. Kentte, diğer zirai kollarında da kooperatifler kurmuşlardır.

Şekil 2. İpek böceği rafları

EDİRNE İPEKÇİLİK OKULU

Edirne Ziraat Mektebi'nde Peynir ve İpekçilik kursu açılmasına karar verilmişti. Kursu katılabilmek için 18 yaşını geçmiş okur-yazar olmak şarttı. Sağlıklı olacak kursiyerlerin okula devamı 60 gündü. Okulu bitirenlere Ziraat Nazırlığından verilecek diplomalar Türkiye genelinde geçerli oluyordu. İpekçilik kursunu bitiren talebeler tohumcu olarak görev yapabileceklerdi. Bu iki kursu bitiren talebeler Trakya ve Anadolu genelinde iş bulmakta hiç bir zorluk çekmeyecekleri gibi ekonomiyi de canlandıracaklardı.

İpek Böceği yetiştiriciliği yapan ve 5 yaşına gelmiş 400 dut ağacı olan üreticiler tespit ediliyorlardı. Ziraat Müdürlüğü tarafından belirlenen üreticiler İktisat Nazırlığına bildirilerek ödüllendirileceklerdi (Edirne Resmi Gazete, 1930) . Edirne Borsa Komiserliği'nden yapılan duyuruya göre Koza alımı 1930 yılı Haziran ayının

19. günü İki Kaplı Han'da gerçekleşecekti. 1930 yılı Koza üretimi Borsa tarafından alınmış olup bir hafta sonra alımlar tamamlanacaktı.

Şekil 3. Müftülük binası

İpekçilik Okulu 4.5.1931 günü Selimiye Cami arkasında bulunan Salih Bey Konağı'nda (Bugünkü Müftülük binası) hizmete girdi. Okul Müdürlüğü'ne Halkalı Ziraat Okulu mezunlarından Faik Bey atandı. Her gün bir saat sürecek olan dersler 3 ay devam edecekti (Edirne Postası, 1931). İpekçilik Okul kayıtları 4 Mayıs günü sona eriyordu ve Meslek ve ihtisas sahibi olmak isteyenler basın yolu ile uyarılıyordu.

1931 yılında üretilen kozaların alımları Borsa Komiserliği'nce 21.6.1931 günü İki Kapılı Han'da başladı. Yılın ilk Koza mahsulü Bursa'ya 150 kilo olarak getirildi. Bir önceki yıl 65.000 kilo olarak gerçekleşen Koza üretiminin bu sene düşeceği söyleniyordu. Rekolteadaki düşüklüğün nedeni, geçen sene alınan koza fiyatlarının çok düşük tutulması gösteriliyordu. Bu sene Bursa İpek Fabrikası'nın Edirne'den Koza alabileceği belirtiliyordu. Edirne İpekçilik Okulu eğitim ve öğretim döneminin ilk devresi sona erdi. İkinci devre eğitimin Eylül ayında başlayacağı bildiriliyordu. Yeni mahsul Koza satışları devam ediyordu ve fiyatlar 70-115 kuruş arasında değişiyordu. Tahmin edildiği üzere üretimin geçen yılın yarısından daha az olduğu söyleniyordu. Bursa'dan gelen haberlere göre Milano piyasasındaki fiyatlar halen düşük olarak devam ediyordu, Ancak Edirne'de fiyatlar yükselmeye başlamıştı. Bu seneki Koza üretimi 16.600 kilo olarak gerçekleşti. Bursa'da Koza alışlarında tüccarlarda fiyatları artırarak yeni taleplerde bulundular. Fiyatlar 80-115 kuruş aralığında seyretti. Alınan mahsul Bursa fabrikalarına gönderildi. Piyasada İtalyan Kozaları düşük fiyatlarda alıcı bulurken, yerli Koza'daki fiyat artışları halkımızın arasında memnuniyet yarattı (Edirne Milli Gazete, 1931) . İki Kapılı Han'da sürdürülen 1931 yılı Koza Borsası satışları tamamlandığında piyasa kapandı.

Edirne merkezde hizmet veren İpekçilik Okulu 1932 yılında çalışmalarına başladı. İpek Böceği yetiştirme usulleri hakkında hazırlanan konferanslar Koza Okulu binasında her hafta Pazartesi ve Perşembe günleri saat 15.00 de M. Asım Bey tarafından verilmeye başlandı.

1932 yılı Koza mahsulünden artışlar bekleniyordu. Havaaların yağışlı olması nedeniyle Koza mahsulünde bir gecikme bekleniyordu. Ziraat Müdürlüğü ve Bursa İpek Kooperatifi tarafından uygun şartlarda elde edilen tohumlar üreticilere dağıtıldı. Önceki yıllarda Böcekçilik okuluna az talep olmuşsa da 1932 yılı eğitim ve öğretim döneminde kayıt yaptıran öğrenci sayısı 30 u geçti. Dersler başladı. Koza mahsulü bir hafta içinde yeni Borsa Salonu olan Rüstem Paşa Han'ında başlıyordu. Çok tehlikeli hale gelen İki Kapılı Han Edirne Belediye Başkanlığı tarafından yıkılmaktaydı. Yeni yıl Koza mahsulü 20.6.1932 günü Rüstem Paşa Hanı'na getirildi.

Şekil 4. Rüstem Paşa Hanı

Yeni sezon Koza mahsulünün alımları sona erdiğinde fiyatlar 58 kuruşu geçemedi ve geçen yıl (1931) 17.000 kiloya ulaşabilen Koza ürünü 1932 yılında 60.000 kiloya yaklaştı. Edirne'ye yakın kazalardan, hatta Çatalca'dan Koza geldi. Uzunköprü piyasası o sene 30-40 kuruşa alıcı bulabildi. Edirne İpekçilik Okulu ikinci devre çalışmalarına 1.10.1932 tarihinde başladı.

Koza piyasasının istikrarsız oluşu ve her sene yeni bir zorlukla karşılaşan üreticiler kendi aralarında toplanarak kooperatifleşme çalışmalarına başladılar.(Edirne Postası,1932)

İpek Böceği besleyen üreticilere dağıtılmak ve bedeli 1933 yılı mahsulünde alınmak üzere Borsa aracılığı ile Bursa İpek Fabrikası'ndan tohumlar getirildi(Edirne Postası, 1933). Anlaşmaya göre Bursa'da kutusu 130 kuruşa satılan tohumlar Edirne'de 160 kuruştan alıcı buluyordu. Mayıs ayının yarısına gelmesine rağmen havaların serin ve yağışlı olması nedeniyle İpek Böceği üretimine geçilemedi. Trakya'da en çok üretim yapılan Uzunköprü ve Kavaklıda (Meriç) benzer durumun olabileceği belirtilmekteydi. Yeni mahsul Koza Bursa'ya geldi. Alımlar Rüstem Paşa Hanı'nda yapıldı. Borsa İdaresi halkı korumak gayesiyle Avrupa ve Bursa piyasasında araştırmalarını sürdürdü.

İpek Böcekçiliği Okulu ilk dönem eğitim ve öğretimine başladı. Yeni dönem Koza üretimine geç de olsa başlanmıştı. 1932 yılındaki fiyat düşüklüğü bu seneki mahsulün azalmasına sebep olmuştu. Üretimin azlığı ve talebin fazlalığı nedeniyle fiyatlar yükselmeye başladı. Ayrıca, Bursa İpek fabrikası da Edirne piyasasından alım yapacağını açıkladı. Koza Borsası açıldı. Geçen yılın üretiminin 65.000 kilo olduğundan, bu seneki üretimin ise 35.000 kiloyu geçemeyeceği belirtilmekteydi. Bursa Koza fiyatları her gün Edirne'ye bildiriliyordu. Bursa'da Koza fiyatları 70-112 kuruş aralığında değişiyordu. Her gün sabah 09.30 ile öğleden sonra 14.00 de Rüstem Paşa Hanı'nda açılan Koza satışlarına devam ediliyordu. Edirne'de fiyatlar 75-130 kuruş arasındaki yelpazede sürdürülüyordu. Bursa'ya gelen Koza mahsulü azalmaya başladı. Bazı günler Uzunköprü ve Kavaklı Kozaları da geliyordu. Fiyatlar Bursa piyasasından oluşuyordu, aslında alıcılar Bursa fabrikaları adına hareket ediyorlardı.

Koza Hanı olarak yıllarca hizmet veren İki Kapılı Hanı 1932 yılında yıktıran Edirne Belediye Başkanlığı hakkında mahkeme kararı alındığı ve tarihi eser olarak hizmet veren bina ile ilgili olarak Başbakanlık tarafından işlem başlatıldığı söyleniyordu.(Edirne Milli Gazete,1933)

Şekil 5. İki Kapılı Han

Edirne Belediye Başkanlığı Kirişhane, Karaağaç Yolu ve Edirne Sarayı çevresinde bulunan Dut ağacı tarlalarını ihale ile kiraya veriyordu. Bu yılın Koza mahsulünün bir hafta sonra tamamlanabileceği söyleniyordu. Piyasa Bursa'dan takip ediliyordu. Koza alımları 17.6.1934 pazar günü başladı. Rüstem Paşa Hanı'nda başlayan satışlar Bursa fiyatları göz önüne alınarak değerlendiriliyordu. Geçen yıl 100-110 kuruşa kadar çıkan fiyatlar bu sene çok düşük seyrediyordu. Bu düşüklüğe Milano piyasasındaki alımların neden olduğu belirtiliyordu (Edirne Postası, 1934). Koza mahsulünün bol olması fiyatları düşürdü. Bursa İpek iş firmasının doğrudan alımlara başlamasıyla birlikte fiyatların yükselebileceği söyleniyordu. Umutlarını bu mahsule bağlayarak dut ağacı kiralayıp büyük masraflara girenler piyasadan memnun değillerdi. Bu yılın mahsulünün 50.000 veya 60.000 kilo

olabileceğini söyleyen yetkililer, 35-44 kuruş aralığındaki fiyatla üreticilerin çok zor durumda kalabileceklerini açıkladılar.

Borsa'ya gelen Koza miktarında büyük artışlar oldu. Ancak fiyatlar değişmedi. Yine 30-50 kuruş arasında değişen fiyatların yükselme belirtileri yoktu. Uzunköprü piyasasının daha düşük olması nedeniyle üretici malını Edirne'de değerlendirmeye başladı. Geçen sene 52.000 kilo olan üretim de 1934 yılında 45.000 kiloya geriledi. Üretici bunun nedenini tohum kutularındaki gram noksanlığına ve beslenme sırasında çıkan hastalıklara bağlıyordu. Koza fiyatlarındaki 40-48 ve 53 kuruşluk oynamaların Uzunköprü, Kavaklı, Kırklareli ve hatta İnce den gelen Kozalarla ilgili olduğu söyleniyordu. Koza ürünü konusunda gazetelerde yayınlanan makaleler toplumu yönlendirmede etkili oluyordu. Edirne Mustafa paşa (Bugünkü Bulgaristan-Svilengrat) arasında geçmişte Dut ağaçları bütün araziye kapsıyordu. Doğal olarak bu bölgeden büyük oranlarda İpek Böceği ürünü alınıyordu. Harpler ve işgaller ile bilinçsiz tarımın sonunda dutlukların yok olması koza ürünündeki ekonomik değeri de yok etmişti. Bu konuda halkın birlikte hareket ederek özellikle kooperatifleşmesi gerektiği vurgulanıyordu

Edirne İpekçilik ve Böcekçilik Mektebi, gazete ilanı ile açıklamalarda bulunarak öğrenci aramayı sürdürmekteydi. İlanda, okulun 1935 yılının Nisan ayında açılacağı, öğretimin Sonbahar ve İlkbahar dönemlerinde 2 şer aydan 4 ayda tamamlanacağı, derslerin sabah 07:00 ile 20:15 saatleri arasında yapılacağı, öğrencilik için memur, esnaf, erkek, kadın ve yetişkin çocuklardan oluşacağı, derslerin nazari ve ameli yapılarak aynı günde tatbiki konulacağı vurgulanarak sonunda diploma verileceği açıklanıyordu. Ayrıca, İpek Böcekçiliği konusunda Dut ağacı yetiştirme usullerinden, tohum kutularının açılmalarına, İpek Böceği hastalıklarından yemlemeye varıncaya kadar her konuda detayların işlendiği belirtiliyordu. Kayıtlar için ilkökul mezunu veya okuma-yazma bilenlerin yeterli olacağı, dilekçe ekinde aşı ve sağlık belgesi yanında sabıka kaydı ve 3 fotoğraf bulunmasının yeterli olacağı, müracaatların doğrudan okula veya Kaymakamlık ile Nahiye Müdürlükleri'ne de yapılabileceği belirtiliyordu.(Edirne Postası,1935)

1935 yılı Koza ürünü alımlarına yakında başlanacağı, Piyasanın henüz belli olmadığı, geçen yıldan mal bulunmaması nedeniyle fiyatların yükselebileceği söyleniyordu. Bu seneki üretimin yine düşük olacağı ve geçen yılın yarısı olan 25.000 veya 30.000 kiloya kadar gerileyebileceği açıklandı. Edirne bölgesinin iyi bir mevsim geçirmediği buna karşılık Uzunköprü ve Kavaklı ürünlerinin verimli olduğu belirtiliyordu. Koza satışları 23.6.1935 günü itibariyle başladı. Ürünün az olması nedeniyle fiyatlar yüksek seyrediyordu. Geçen sene 55 kuruşu geçmeyen fiyatlar bu sene 65-75 arasında değişiyordu. Sona doğru fiyatların daha da yükselebileceği söylenirken üretimin yarıya kadar inebileceği söylenmekteydi.

Koza alımlarının hızlanmasıyla birlikte fiyatlarda düştü. Bursa'da 45-72-80 kuruş aralığında seyrederken Edirne'de fiyatlar 52 kuruş olarak sabitlendi. Yapılan inceleme sonunda Borsa dışındaki alıcıların fiyat kırmaları üreticiyi son derecede sıkıntıya soktu. Bu konuda üretici yeniden kooperatifleşmenin şart olduğunu dillendirmeye başladı. Bir süre sonra Koza satışlarında az da olsa bir yükselme olduğu anlaşıyordu. Son hafta fiyatları 45-50-72 kuruş arasında dalgalandı. Bu fiyatlar Bursa piyasası ayarında olup üreticiyi sevindirdi. Uzunköprü ve Kavaklıdan gelen kozalar sayesinde alımlar 40.000 kiloyu aştı. Satışların bir hafta daha devam edeceği söyleniyordu. Bursa İpekçilik Enstitüsü Müdürü Tahir Bey'le İktisat Nazırlığı müşavirlerinden Hüseyin Şükrü Bey Edirne'deki incelemelerini tamamlayarak Uzunköprü, Keşan ve Kavaklı ilçelerine gittiler. (Edirne Postası: 5.7.1935)

TRAKYA UMUM MÜFETTİŞLİĞİ DÖNEMİ

Trakya Umum Müfettişliği (24.4.1934-10.1.1948) döneminde bölgede uygulanmak üzere "Trakya'nın 5 Yıllık Köy Kalkınma Programı" projesi hazırlanmıştı. Bu proje köy veya köyler birliğinde İpek Böceği Koza Boğma Fırını (Mihnak) kurulmasını da öngörüyordu (Trakya'nın 5 yıllık kalkınma programı, 1936).

Uzunköprü de İpek böcekçiliği'nin çok yoğun olması nedeniyle 1936 yılında Trakya Umum Müfettişliği'nce halka kurs açıldı. İlçede açılan kurs 2 aylık bir sürede uygulandı (Trakya'nın 5 yıllık kalkınma programı, 1936). Aynı yıl Edirne'de hizmet veren İpek Böcekçiliği Okulu'ndaki kurs da 1936 Mayıs ayı itibariyle başladı. Kursu bitirenler kendi bölgelerinde ustabaşı olacaklardı (Trakya Dergisi, 1936).

İpek Böcekçiliği'nin harpler sonrasında yaşanan zorluklar nedeniyle olumsuz etkilenmesinin önüne geçebilmek üzere Trakya Umum Müfettişliği yeni önlemler aldı. Eski yıllarda 200 kuruş peşin para veya faizlerle birlikte alınan İpek Böceği tohumunun bir kutusu 500 kuruşu buluyordu. Trakya Umum Müfettişliği Ziraat Bankası vasıtasıyla Bursa'dan Koza tohumu kutularını 85 kuruşa mal ederek, parasını mahsulde ödemek üzere bu işle uğraşan üreticilere dağıtıyordu. Kurum ayrıca, 1936 yılında İpek Kozası Kurutma Fırınları'nı Meriç Nehri boyunca inşa etmeye başladı. Gelecek yıllarda bu fırınların çoğaltacağını da açıklıyorlardı. Yetkililer ziraat

çalışmaları yanında İpek üretiminin de ek bir kazanç sağladığını belirterek halka, uzmanların görüşlerini içeren yazılı ve sözlü çağrılarda bulunuyorlardı.

Trakya Bölgesi genelinde 1935 yılında yaş Koza mahsulünde; Edirne 127. 9, Çanakkale 23. 9, Tekirdağ 22. 7 ve Kırklareli 3. 7 toplam 178. 2 ton elde edildi. Koza ve İpekçilik konusunda Trakya Umum Müfettişliği ile Ziraat Bankası işbirliğinde krediler verilerek hem tohumda hem de makine parkı çalışmalarında halka çok büyük destekler sağlanıyordu (Buç Gazetesi,1936).

Bursa Kozacılık Enstitüsü Müdürü'nün sunduğu rapor gereğince, Koza Fırınları'nın yanında Dut Fidanlıkları da kuruluyordu. Bu yatırımlara destek ve kredileri Ziraat Bankası sağlayacaktı. Ziraat Bankası kredileri ile alınacak Koza tohumları Soğuk Hava Depoları'nda saklanarak tam zamanında köylüye verilecekti. Bu kararların alındığı dönemde Uzunköprü'de 1936 Nisan ayında 50 çocukla başlayan Koza kursu çalışmalarına devam ediliyordu. Kursiyerler 1936 Eylül ayında da tohumculuk kursuna başlayacaklardı. Kurslar için Edirne İpek Böcekçiliği Okulu Uzunköprü'ye taşınacaktı.

Bursa'dan getirilen Koza tohumlarına talip olan köylüler, Trakya Umum Müfettişliği Ziraat Müşavirliği'ne müracaat ederek tohumlarını Ticaret Odası'ndan alacaklardı. Tarım Bakanlığı Orta Anadolu Yaylaları'nda İpek Böcekçiliği'ni teşvik edebilmek için ücretsiz Koza Tohumu dağıtacağını basın yoluyla halka duyuruyordu. Tekirdağ-Şarköy-Eriklice Köyü de kurulu "İpek Böceği Tohum Üretim Evi"nde yetiştirilen tohumlar ücretsiz olarak halka dağıtılıyordu. Burada üretilen 1200 kutu tohumun; 340 tanesi Ankara'ya, 300 Trakya'ya, 150 Bursa'ya, 50 Kütahya, 50 Denizli ve 40 kutu da Osmaniye Vilayeti'ne ve kazalarına tahsis edilerek gönderildi (Ulus Gazetesi, 1936).

Kozacılık Kursu Uzunköprü'de 10.4.1936 Cumartesi günü saat 08.30 da açıldı. Kursu komşu ilçelerden 20 kişi ile içinde kadınlarında bulunduğu Uzunköprü'den de 30 öğrenci katılıyordu. Öğrenciler arasında Biga ve İstanbul'dan gelenler vardı. Koza Tohumu için listeye adını yazdıranlar Trakya Umum Müfettişliği Ziraat Müşavirliği'ne başvurarak tohumlarını alabilecekleri açıklandı.

Trakya Umum Müfettişliği Köy Bürosu, Edirne Böcekçilik ve İpekçilik Mektebi Müdürü Asım Aykurtun "Yeni İpek Böcekçiliği Klavuzu" isimli eseri 1937 yılı Mayıs ayında yayınlandı. Köy Bürosu'nun 45. eseri olarak yayınlanan kitap halkın hizmetine sunuldu (Trakya Dergisi, 1937).

Türkiye Büyük Millet Meclisi Ziraat Komisyonu; İpek Böcekçiliği, İpek Böceği Tohumu yetiştirilmesi, kontrolü ve satılması konusunda bir kanun hazırlamak üzere görüşmelere başladı. Bu kanun gereğince bir İpek Böcekçiliği Enstitüsü kurulacak. Enstitüye bağlı olmak üzere İpek Böcekçiliği istasyonları açılacaktı. Türkiye genelinde hizmet veren İpek Böcekçiliği okulları aynı zamanda İpek Böcekçiliği istasyonlarına dönüşecekti. Enstitü Ziraat Nazırlığına bağlanacak ve ayrıca yeni kurulacak bir dönümlük Dut Bahçeleri'nden 10 yıl vergi alınmayacaktı (Edirne Postası, 1937).

Koza mahsulününün 1937 yılı piyasası 60-70 kuruş arasında alıcı buluyordu. Bu seneki üretimin geçen seneden az olduğu ve 25.000 ile 30.000 kiloyu bulabileceği söyleniyordu. Hafta sonuna kadar Uzunköprü ve çevresinden Borsa'ya 8.000 ile 10.000 kilo kadar kozanın gelmesi bekleniyordu.

İpek Böceği Koza Tohumu, 1938 yılı itibarıyla Edirne Ziraat Müdürlüğü kanalıyla halka dağıtılmak üzere 390 kutu Koza Tohumu temin edildi. Bunlardan 90 kutusu Edirne'ye, 105 kutusu Uzunköprü'ye, 160 kutusu Meriç'e, 25 kutusu Keşan'a ve 10 kutusu da İpsala'ya gönderildi (Edirne Postası,1938). Yeni yıl kozasının Uzunköprü'de satışına başlandı. Edirne merkezde Koza Borsası'nın açılması bekleniyordu. Koza üretimi 24.6.1938 Perşembe günü saat 10.00 da Rüstem Paşa Hanı'nda satışa sunuldu. Bursa piyasasının 55-96 kuruş arasında olması nedeniyle Edirne Borsası da bu fiyata uygun bir politika ile alımlara başladı. Trakya boyutunda satışları devam eden İpek Kozası alımları 40.000-45.000 kiloyu buldu. Geçen yıl 20.000 kiloya ulaşabilen Koza üretiminin bu yıl 50.000-60.000 kiloyu bulabileceği tahmin ediliyordu. Sene sonu Koza satışları 60-70 kuruş arasında dengelendi.

Edirne İpek Böcekçiliği Okulu yeni eğitim ve öğretim dönemine devam ediyordu. Edirne merkezde 4.5.1931 günü hizmete giren okuldan önce Bilecik'te iki ve Şarköy-Eriklice köyünde de yüzlerce öğrenci yetiştiren okullar Trakya halkını bilinçlendirdi. Bu sezon okuldan 10 öğrenci mezun oldu. Okulda Ortaokul ve Lise öğrencileri de kurs görüyordu. Bu senenin okul birincisi Kevser Arı isimli bir kız öğrenci oldu. Bu yılın Koza alımları tamamlandı. Koza üretiminin bu yılki üretim 51.000 kilo oldu. Bursa piyasasına göre alımlarını yapan Edirne Borsa'sında fiyatlar 70-74 kuruş arasında değişiyordu. Meriç İlçesi, Koza üretimi ve pazarlamasında Uzunköprü'ye bağımlı olarak devam ediyordu. Aslında Meriç İlçesi iyi ve kaliteli üretimi ile Trakya Umum Müfettişliği'nin ve Edirne Borsası'nın ilgisini çekmeye başladı. İlgi Koza merkezine Mihnak adı verilen Koza

Kurutma Fırını'nı kurdular. Bu fırın sayesinde Koza Üretimi'nde randımanlı bir artış sağlandı. Ekonomik faydasına inanan halkın bir bölümü, gelecek yıllarda İpek Böcekçiliği üretimine gireceklerini söylüyorlar.

Trakya Bölgesi'nden elde edilen kaliteli ve sağlıklı Koza Tohumu üretimi vilayet tarafından destekleniyor. Her sene yüz binlerce Dut Fidanı halka ücretsiz olarak dağıtılıyor. Bu sene Meriç İlçesi'nde kurulan Mihnak Kurutma Fırınının üretimde büyük desteği olduğu belirtiliyor.

Edirne İpek Böcekçiliği Okulu'nda halkın bilgilendirilmesine ve eğitimine katkı yapmak üzere 26.2.1939 tarihinden bugüne sohbet toplantılarına devam edildi. Sohbetler özellikle tohumlar ve Dutluklar üzerinde yoğunlaşıyordu.(Edirne Postası,1939) Edirne ve Uzunköprü'de bu senede İpek Böcekçiliği kurslarına devam edilebilmesi için ödenekler gönderildi. Bursa ve Beypazarı'ndan getirilen Dut Tohumları halka dağıtıldı. Ziraat Nazırlığı bu senede dağıtılmak üzere 20 kilo elit Dut Tohumu'nu bölgeye gönderdi. (Edirne Postası, 1939)

Devlet Trakya'da İpek Böcekçiliği'ni desteklemek üzere Bursa ve Şarköy-Eriklice köyünden 1100 kutu Koza Tohumu gönderdi. Dutçuluk çalışmaları Çanakkale ilimizde büyük bir gelişme gösterdi. Çanakkale merkezde 300.000 Dut Fıskını üretildi. Bunlardan 20.000 Dut Fıskını Uzunköprü, Meriç ve Karıştıranca gönderildi. İpek Böcekçiliği Okulu 20 kursiyer ile 19. 4. 1939 günü derslere başladı. Edirne İpek Böcekçiliği İstasyonu kendi bölgesinden elde ettiği 180 kutu Koza Tohumu'nu fakir üreticilere ücretsiz olarak dağıtmak için 1.5.1939 tarihine kadar başvuruları bekledi. Bu yılın yeni üretimine hazırlık olması için Edirne merkezde Böcekhaneler çalışmaya başladı. Okul yönetimince başlatılan çalışmalar üreticilere büyük destekler sağladı. Trakya Bölgesi'nde; Edirne, Meriç, Mürefte ve Uzunköprü mıntıkları Koza üretiminde önde giden ilçelerdir. Bu sene üretilen kozaların alımına 26.6.1939 Pazartesi günü Rüstem Paşa Hanı'ndaki Borsa'da başlandı. Koza piyasasının sonuna doğru üreticiden geçen yılda olduğu gibi 40.000 veya 50.000 kilo kadar Koza alınabildiği belirtildi. Rekoltenin düşük olması havaların yağışlı geçmesine bağlıyordu. Bu senede halkın eğitimi ile ilgili olarak basında İpek Böcekçiliği konusunda makaleler ve seri yazılar yayınlanmıştı.

Havaların yağışlı olması nedeniyle 1940 yılı İpek Böcekçiliği üretimine başlanamadı (Edirne Postası, 1940). Kurslardaki öğrenci sayısı 32 kişiyi buldu. Edirne merkezde en çok üretim yapılan Yıldırım, Hacı Sarraf ve Akkızıl semtlerinde fenni İpek Böceği Tohumu Fıskırtma evi açıldı. Bu istasyonlarda açılan tohumlar halka dağıtıldı. İstasyonlardan elde edilen 100 kutu Böcek Tohumu fakirlere ulaştırıldı. Gelecek sene için 1000 kutu İpek Böceği Tohumu üretimi ile ilgili olarak hazırlıklar tamamlandı. Trakya Umum Müfettişi Kazım Dirik istasyonu ziyaret ederek işbaşında bulunan yetkili İlyas Acarkan'dan bilgiler aldı. Trakya Bölgesi içinde son yıllarda 234.894 kilo İpek Böceği Kozası'nın elde edildiği belirtildi.

Havaların yağışlı geçmesi nedeniyle Koza Üretimi'nde kayıplar oldu. Edirne genelinde 35.000 kilo Koza üretildi. Meriç de diğer bölgelere göre daha iyi üretim yapılabilirdi. İpek Böceği yetiştirilmesinde kullanılmak üzere Ziraat Müdürlüğü Edirne'ye 50.000 TL gönderdi.

Her sene olduğu gibi 1941 yılında da Ziraat Müdürlüğü üreticiye Koza Tohumu dağıtımını tamamladı. Geçen yılın koza üretimi Edirne'de 18.000 kilo olarak gerçekleşti. Bu seneki üretimin daha az olacağı söyleniyordu (Edirne postası, 1941). Bursa Koza piyasası 250 kuruş üzerinden işlem gördü. Edirne alımları da yakında başlayacak. Yetkililerden alınan bilgiye göre üretimin düşük gerçekleşmesi belirtilirken, buna karşılık kalitenin yüksek olacağı söyleniyordu. Geçmiş yıllara göre üretimin düşük olmasına rağmen fiyatların 3 e katlanması halkı sevindirdi. Ancak, piyasada alıcı durumda bulunan 4 tüccarın baltalaması ile 150 kuruştan başlayan fiyatlar zamanla düşerek 110 kuruş ve daha sonrada 80 kuruşa kadar geriledi. Kooperatifin satışa müdahalesi üzerine fiyatlar yeniden 167 kuruşa yükseldi. Kooperatifleşmenin doğrudan etkili olduğu anlaşıyordu. Trakya'da 6.000-7.000 kutu tohum açılmakta ve 18.000 kilosu Edirne'de olmak üzere toplam 250.000-300.000 kilo Koza üretiminin yapıldığı bildirilmektedir. Edirne'den sonra Uzunköprü ve Meriç kazalarından önemli miktarda üretim elde edilmiştir. Bu oranlara Bursa'da eklenince Türkiye genelinin % 10 u ve Trakya Bölgesi'nin ise % 70 olduğu görülmektedir. Geçmişte Dut Bahçelerinin Mustafa paşa, Dimetoka ve Sofulu'ya kadar uzandığını göz önüne alırsak üretimin büyüklüğü kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Günümüzde Halkın ziyaretine açılan Yunanistan Sofulu kasabası İpek Böcekçiliği Müzesi de bu söylemin en büyük kanıtı sayılmaktadır. Bursa'da 240-250 kuruş arasında alıcı bulan Koza üretimi halkı memnun ettiği gibi gelecek sene için de teşvik edeceğe benziyordu. Bu sene istikrarlı bir satış çizgisi sergileyen Koza alımları halkın memnuniyetiyle sona erdi.

EDİRNE İPEKBÖCEKÇİLİĞİ İSTASYONU

Trakya'da ortalama 150.000 kiloyu bulan Koza üretiminin yükseltilebilmesi için, Cumhuriyet Hükümeti tarafından yeni bir proje üzerinde çalışılmaktaydı. Edirne İpekböcekçiliği İstasyonu tarafından hazırlanan bir raporun bölgemizde değerlendirilmesi ile ilgili olarak Ziraat Vekili Muhlis Erkmn incelemelerde bulundu. Her

sene Edirne Koza üreticisine ücretsiz olarak dağıtılan 1.000 kutu Koza Tohumu dışında yeni Dut Bahçeleri'nin kurulması da kararlaştırıldı. Saraçhane Bölgesi'nden 120 dönümlük bir arazinin kamulaştırılması yapıldı. Bu arazide yaklaşık 300.000 Dut Fidanı yetiştirip ücretsiz olarak halkın hizmetine sunulacağı açıklandı. Ayrıca, Edirne İpekböcekçiliği İstasyonunun da kiracılıktan kurtarılıp yeni bir bina satın alınması öngörüldü.

Edirne İpekböcekçiliği İstasyonu tarafından, 20.4.1942 günü "Edirne İpekböcekçiliği ve Tohumculuğu" adıyla yeni bir kursun açılmasına karar verildi. Kısa bir zaman diliminde kursa yazılanların sayısı da 1.000 geçti. Kurs 3 ay sürdü. Ayrıca, Edirne Halkevi ile istasyon yetkililerinin işbirliğinde Havsa mıntıkasında 9.4.1942 günü yapılan Ağaç Bayramı töreninde ağaçların hepsi özellikle Dut Ağaçları'ndan dikildi. Böylece bu ağaçların yakın zamanda Havsa halkına İpek Böcekçiliği konusunda teşvik vererek destek sağlayacağı söyleniyordu.(Edirne postası,1942) Yaş İpek Kozası 1942 yılı piyasası yetkililerin açıklamalarına göre, Bursa'da ve Filatör (Dikiş) Fabrikaları'nda 175 kuruş üzerinden işlem görürken kilo başına 25 kuruşta teşvik primi verileceği söylendi. Ayrıca, yaş Koza Kooperatifleri Birlikleri'nce veya Filatör Fabrikaları'nca alınabileceği, başkalarına alım izni veya saklama yetkisi verilmeyeceği özellikle açıklandı. İpek Böceği Yetiştiricilerini uyarabilmek için o günlerin basın kurumları da birinci sayfadan açıklamalar yapıyorlardı. Örneğin; Edirne Postası Gazetesi'nin 14.5.1942 sayılı nüshasının birinci sayfasında "Böcekçi" başlığı ile iyi mahsul alabilmek için nelerin yapılması gerektiği maddeler halinde açıklanıyordu. Açıklamada; İpek Böceği beslenecek odanın çok iyi süpürülmesinden ve silinmesinden sonra, mutlaka kükürt veya nemli samanın yakılarak dumanı ile mikroplardan arındırılması öneriliyordu. Daha sonra tütsü yapılan alanın iyice havalandırılmasının yapılması gerektiği özellikle belirtiliyordu. Besleme usulleri ve temizlik konuları yanında böceklerin uykuları konusunda da uyarılar yapılıyordu. Böcekhaneyi fareden ve karıncadan koruyup ayrıca içerde sigara içilmemesi gerektiği konusu vurgulanıyordu. Böcek ölüsünün görülmesi halinde hemen harekete geçilerek onların temizlenip yakılması ve ölü böceklerin yerlerinin temizlenip yeniden tütsü yapılmasının da şart olduğu belirtiliyordu. Böcek askılarının önceden havlu ile silinerek gölgede kurutulması gerekiyor. Yaş askı kesinlikle kullanılamazdı. Askı sonrası kozaları elden geçirip hastalıklı, çürük, kaba, lekeli ve erkek kozaları ayırıp ondan sonra kozaları hemen satışa sunmak gerekiyordu, yoksa kozaların kilo kaybedecekleri açıklanıyordu.

Sezonun iyi ve verimli geçmesi nedeniyle kaliteli Koza mahsulü Borsa'ya geldi. Yaş Koza 1942 yılı fiyatları 146-196 kuruş aralığında idi. Keşan, Uzunköprü ve Meriç piyasası da açıldı. Halk kalite ve fiyatlardan memnundu. Bu yılın Koza üretimi ve satışları sona eriyordu. Genelde halk verimin ve fiyatların iyi olduğunu belirtirken, yetkililerde bu seneki ürünün 25.000 kiloyu bulabileceğini açıkladılar.

1943 yılı Yaş Koza piyasası hazırlıkları tamamlanıyordu. Bursa ve Mürefte'den koza tohumları geldi. Geçen yılki üretimin kaliteli ve iyi sonuçlanması halkımızı teşvik edeceğe benziyordu (Edirne postası, 1943). İpek Böcekçiliği kursu 20.4.1943 tarihinde başladı. Kursa katılmak isteyenler İpek Böcekçiliği İstasyonu'na müracaat etmeleri gerektiği belirtiliyordu. Yeni yıl ürünü Borsa'ya geldi. İlk Yaş Koza'yı getiren üretici ödüllendirildi. Bursa'da 150-160 kuruş arasında değişen fiyatların sona doğru ipekçilik şirketinin piyasaya girmesiyle birlikte 291-412 kuruş arasında yükseldiği belirtiliyordu.

Yeni yıl İpek Böcekçiliği sezonu hazırlıkları başladı. 1944 yılı Koza Tohumu temini için Bursa ve Mürefte ile temasa geçildi. Ayrıca, Ziraat Müdürlüğü de bir miktar Koza Tohumu temin ederek bedelinin yeni ürün döneminde alınmak üzere halka dağıtacağını açıkladı. Geçen yılın sonunda yükselen fiyatlar nedeniyle halkın İpek Böceği besleme konusunda çok istekli ve hevesli olduğu söyleniyordu (Edirne postası, 1944). Bu yıl havaların serin gitmesine rağmen son günlerde başlayan lodos, Dut Ağaçları'nda çatlamalara neden oldu. Bu durumda İpek Böceği mevsimine yakında girileceğinin işareti veriliyordu. İpek Böceği koza tohumu dağıtımına başlandı. Fakir halka 700 kutu tohum bedelsiz olarak dağıtıldı. Bu seneki ağaç dikim mevsiminde İpek Böceği İstasyonu tarafından, arazi sahiplerine 5516 aşılı ve 8726 aşısız ki toplam 14.242 Dut Fidanı'nı bedelsiz olarak halka teslim edildi. Bu yılın ilk Koza ürünü 26.6.1944 pazartesi günü borsaya geldi. Fiyatlar Bursa'ya dönük olarak 400-450 kuruş arasında değişiyordu. Uzunköprü borsası da alımlara başladı. İlk Koza ürünü getiren Enez-Küçük evren köyü üreticisine ödül alımlarla birlikte verildi.

Bursa'da alımlar Bursa Koza Kooperatifi ile bir tüccarın gayreti ile sürdürülüyordu. Geçen yıl ki üretimin de 32.000 kilo olduğu açıklandı. Edirne'de 250-325 kuruş arasında değişen fiyatlar, Uzunköprü'de 30 kuruş daha fazlasıyla devam ediyordu. Bugünlere gelinceye kadar yaklaşık 15.000 kilo yaş koza alımı yapıldı. Son günlerde Borsa'ya gelen Koza miktara azalmaya başladı. Alınan Koza miktarı 25.000 kiloyu buldu. Borsa'ya yeni bir kaç tüccar daha gelerek alımlara başlayınca rekabetin etkisiyle fiyatlar yükselerek 250-478 kuruş aralığında kalarak üreticiyi sevindirdi. Koza satışları sona erdi. Alınan yaş koza üretimi 27.000 kiloyu buldu. Uzunköprü piyasası alımlarına devam etti. Özellikle yaş Koza ürünü Meriç mıntıkasından geliyordu. Uzunköprü'de fiyatlar 400-450 kuruş arasında değişiyordu. Edirne İpekböcekçiliği Okulu'nda yapılacak onarım işleriyle ilgili olarak

Nafia Müdürlüğü'nce bir ilan verildi. Edirne İpekböcekçiliği İstasyonu gelecek sene için 2.500 kutu Koza Tohumu için çalışmalarını başlattı. Tohumlar üzerindeki mikroskobik incelemeler yapıldı. Edirne'de hazırlanan tohumlar Türkiye genelinde üreticilere dağıtılıyordu.

Edirne İpek Böcekçiliği piyasasının gelişmesini engelleyen sebeplerden birisi de, Koza alımlarında az tüccarın bulunması gösteriliyordu. Her gün Bursa piyasasındaki fiyatları takip eden halk, Edirne'deki tüccarların yarı fiyatına alım yapmaları kendilerini tedirgin ediyordu. İpek Böceği İstasyonu yeni önlemlere başvurarak, kendi binasının bahçesinde Koza Kurutma Fırını kurabilmek için hazırlıklara başladı. Böylece üretici yaş kozasını kurutarak tekrar kendi evinde depolayıp piyasadaki istediği fiyatı bulunca satarak malını değerlendirebilecekti. Edirne İpekböcekçiliği İstasyonu yeni damızlık kozaların mikroskobik muayenelerini tamamlattı ve bu konuda İnce'den Mehmet Dinçsoy ile Çamlıca'dan Ali Kırkkavak'ın damızlık çalışmaları ödüllendirildi. Böylece İnce ile Kırkkavak üreticilerinin rekabeti, en iyi damızlık tohumunun üretilmesinde çok büyük katkılar sağlamış oluyordu. Koza istasyonu isteyenlere ücretsiz Dut Fidanı dağıtımına yakında başlayacağını açıkladı.

Sonuç

Cumhuriyetin ilanından sonra ipek böceği üretimi hızlı bir gelişme göstermiştir. Özellikle Trakya'da ortalama yıllık 150.000 kiloyu bulan Koza üretiminin daha iyi seviyelerde olabilmesi için çeşitli üretici teşvikleri sağlanmıştır. Bu makale Osmanlı döneminden 1945 yılına kadar Edirne'de ve Trakya bölgesinde ipek böceği üreticiliği ile ilgili yapılan çeşitli faaliyetler hakkında bilgi vermiştir.

Kaynakça

- Başer İ., "Elyaf Bilgisi" 2002, İstanbul
Buç Gazetesi: 27.11.1935
Buç Gazetesi: 4.1.1936
Buç Gazetesi: 2.2.1936
Edirne Postası: 13.1.1930
Edirne Postası: 18.4.1930
Edirne Postası: 11.7.1930
Edirne Postası: 16.4.1931
Edirne Postası: 23.4.1931
Edirne Postası: 6.7.1931
Edirne Postası: 31.3.1932
Edirne Postası: 19.5.1932
Edirne Postası: 9.6.1932
Edirne Postası: 22.6.1932
Edirne Postası: 13.3.1933
Edirne Postası: 15.4.1933
Edirne Postası: 16.5.1933
Edirne Postası: 24.6.1933
Edirne Postası: 20.7.1933
Edirne Postası: 19.4.1934
Edirne Postası: 7.6.1934
Edirne Postası: 25.6.1935
Edirne Postası: 5.7.1935
Edirne Postası: 5.5.1937
Edirne Postası: 30.6.1937
Edirne Postası: 26.3.1938
Edirne Postası: 22.6.1938
Edirne Postası: 28.2.1939
Edirne Postası: 25.5.1940
Edirne Postası: 28.5.1941
Edirne Postası: 16.4.1942
Edirne Postası: 14.5.1942
Edirne Postası: 24.3.1943
Edirne Postası: 14.3.1944
Edirne Resmi Gazete: 27.4.1930
Edirne Milli Gazete: 10.7.1931

Edirne Milli Gazete: 17.7.1933

Kadioğlu, S., Osmanlı Döneminde Türkiye'de Ziraat Okulları Üzerine Notlar, *Kutad Gubilig*, 2005/10. Sayı: 8

Özey, R., 19. Asırda Edirne Vilayet Coğrafyası, *Marmara Coğrafya Dergisi*, 2002/7.Sayı: 6

Paşaeli Gazetesi: 3.6.1923. Sayı: 27

Paşaeli Gazetesi: 27.2.1924. Sayı: 101

Peremeci, O. N., Edirne Tarihi, İstanbul 1940, *Resimli Ay Matbaası*, S: 316

Tez, Z., *Tekstil ve Giyim Kuşamın Kültürel Tarihi*, İstanbul, 05.06.2009, Doruk Yayınları

Trakya Dergisi: 1936/8. S: 1. Sayfa: 32

Trakya Dergisi: 1936/8. S: 1. Sayfa: 8

Trakya Dergisi: 1936/11. S: 4. Sayfa: 33

Trakya Dergisi: 1937/5. S: 10. Sayfa: 34

Trakya'nın 5 Yıllık Köy Kalkınma Programı, İstanbul 1936, Devlet Basımevi, S: 30

Ulus Gazetesi: 9.4.1936

www.kozabirlik.com.tr(17.03.2013)